

De distributie van varkensvergift werd door hem reeds in 1933 in handen gesteld van den landbouwvoorlichtingsdienst, omdat die bij uitstek beoordeelen kan of toepassing noodig is.

Men zie voorts het door hem voor dit jaarverslag geschreven artikel over Wild en Vischstand in de Res. Benkoelen.

B. ONDERWERPEN VAN LOKALEN AARD, GEWESTSGEWIJS GERANGSCHIKT.

Java en Madoera.

B a n t a m.

Boschdistrict Bantam (1934). De voorgestelde wijziging van de O.-grens van het Nm. Oedjoengkoelon kwam niet tot stand. Aan den Resident en den Administrateur van Tjikandè Ilir werd vergunning verleend om te jagen op koningstijgers; voor zoover bekend werd geen tijger geschoten.

Op het Prinseneiland wordt geregeld door prauwenvoerders rotan gehaald; deze schijnen eveneens op kidangs te stroopen.

Volgens mededeeling van den heer RAATS, Administrateur van de Onderneming Tjikoedjang, komen in de moerassige terreinen ten Zuiden van Java's 3de punt nog badaks voor, terwijl bantengs in meerdere reserves worden aangetroffen.

Wildreservaat Tjikepoeh. Zooals reeds in het vorige jaarverslag werd medegedeeld, ligt het in de bedoeling, om dit gebied, dat momenteel in huur is afgestaan aan de Vereeniging „Venatoria”, uit te breiden tot een oppervlakte van ongeveer 10.000 ha (op het oogenblik is de oppervlakte ± 5000 ha) en het aangrenzende terrein, dat gelegen is in het district Djampangkoelon, daarna tot wildreservaat te verklaren.

Met het oog hierop is men nu bezig, de noodige metingen te verrichten, terwijl men tevens een en ander wat nauwkeuriger in kaart brengt.

Andere gegevens. In het algemeen wordt door de Inheemsche bevolking, onder wie het aantal vuurwapens zeer groot is, de jacht op wilde varkens uitgeoefend. Gedurende verslagjaar werd in het Regentschap Pandeglang enkele gevallen van neushoornstrooperij ontdekt.

In het Regentschap Lebak verdient het aanbeveling, de jacht op herten en kidangs geheel te sluiten in de districten Tjilangkahan en Paroengkoedjang.

De anggrek boelan, die in dit Regentschap in het groot voor handelsdoeleinden werd ingezameld, is thans schaars geworden, zoodat er in het jaar 1935 geen inzameling op groote schaal plaats vond.

Buiten het natuurmonument Oedjoengkoelon en de Hondjé-reserve komen bantengs nog talrijk voor. Zij richten soms op de rubberonderneming „Tjikoedjang” groote schade aan (als die schade

496

maar niet veroorzaakt wordt door het daar talrijk rondlopende verwilderde vee. — Red.) en in de desa Soemoer komen ze soms tot in het dorp. Beide plaatsen liggen op grooten afstand van het natuurmonument.

Een enkele maal worden neushoorns (badaks) waargenomen tot bij Pradana bij de Peperbaai op de grens der districten Tjibaloeng en Tjaringin.

Aan de bescherming van het natuurmonument wordt veel aandacht besteed, doch de ten dienste staande middelen zijn ontoereikend. Indien stroopers over land of per prauw via Laboean het gebied binnendringen, komt dit, dank zij een uitgebreid inlichtingenstelsel, wel ter kennis van het Bestuur. Komen zij echter over zee van Zuid-Sumatra of rechtstreeks van Batavia, dan blijft dit onbekend.

Elders in dit verslag zijn 2 artikels opgenomen van den heer HOOGERWERF, handelende over zijn bezoeken aan het Danoemoeras en Oedjoeng koelon.

B a t a v i a.

Natuurmonument Depok. Het bosch van dien naam werd in 1935 slechts sporadisch bezocht. Wegens hoogen ouderdom, werd den waker SIOENG BAPA MOENAH eervol ontslag verleend en werd diens plaats vanaf 1 October 1935 vervuld door J. F. LEANDER.

In November 1935 werd een benda-boom door den storm geveld, waardoor de omrastering plaatselijk werd beschadigd. Het hout werd afgestaan aan de Gemeente Depok, terwijl door de zorgen van het Gemeentebestuur de omheining werd hersteld.

Bewaking Eiland Amsterdam. Bij Besluit no. 2694/I van 25 Januari 1936, van het Hoofd van den Dienst der Volksgezondheid werd de heer STEINFURTH, administrateur 2de klasse bij het Quarantaine Station Onrust, nevens zijn functiën belast met de bewaking van het eiland Amsterdam, waar zich een belangrijke broedplaats bevindt van beschermde vogels. Bij Besluit van den Gouverneur van West Java werd den heer STEINFURTH politioneele bevoegdheid gegeven, zoodat hij zoo noodig in staat is in te grijpen.

B u i t e n z o r g.

Boschdistrict W. Preanger (1934). De boschreserve Tjikepoeh, gelegen in het district Djampangkoelon, momenteel verhuurd aan de jachtvereeniging „Venatoria”, zal aanmerkelijk worden vergroot, waarna pogingen zullen worden aangewend, van dit terrein een wildreservaat te maken.

De jacht in de bosschen was geheel vrij. Na afloop van de jacht werd per Besluit van den Gouverneur van West Java bepaald, dat zonder schriftelijke vergunning van den betrokken Resident de jacht in een twaalfstal met name genoemde boschcomplexen verboden is. Dit Besluit was zeer urgent, daar verschillende diersoorten in die gebieden met uitroeiing bedreigd werden. Behoorlijke, werkelijke

A. Hoogerwerf & C. G. J. van Steenis, Berichtgeving over Natuurbescherming in 1935.

Tijdschrift Ver. tot Natuurbescherming Buitenzorg 1936 pp. 24 - 104

bonafide jagers zijn er slechts weinig. Op de zoogenaamde beroeps-jagers werd zeer strenge contrôle uitgeoefend.

Andere gegevens. De jacht is hier van vrij geringe beteekenis en bijna uitsluitend beperkt tot die op wilde varkens en ander schadelijk wild.

Ter verdelging van schadelijk wild werd in verslagjaar door den Provincialen Landbouwvoorlichtingsdienst hier en daar phosphorgif verstrekt, hetwelk de bevolking in staat stelt, schadelijk gedierte op meer doeltreffende wijze te bestrijden. In het Soekaboe-mische, waar de belangstelling der bevolking hiervoor groot is, is de afname van wilde varkens duidelijk waarneembaar.

In verslagjaar werden voor de jacht op bantengs 6 acten verstrekt.

Aan de instandhouding en verzorging der in deze Residentie gelegen natuurmonumenten wordt steeds de noodige aandacht geschonken.

Wegens overtreding der bepalingen van de Dierenbeschermingswetgeving werden in verslagjaar 7 personen veroordeeld. Klachten over beschadiging van Natuurmonumenten zooals tevoren door den Directeur van 's Lands Plantentuin geuit ten aanzien van „Tjibodas-Gede”, werden in verslagjaar niet vernomen. Zonder afbreuk te doen aan het traditioneele Mauloed-massabezoek van de bevolking aan dat monument, zijn ter bescherming maatregelen getroffen, welke tot dit gunstige resultaat hebben geleid.

P r i a n g a n .

Boschdistrict Midden-Preanger (1934). Drie overtredingen op de Jachtordonnantie werden geconstateerd. Schade door wilde dieren aangericht werd niet gerapporteerd. Het aantal vergunningen tot uitoefening van de jacht en het voeren van een schietgeweer binnen de in stand te houden bosschen bedroeg onderscheidenlijk 4 en 3. Over aantal en soort der afgeschoten dieren zijn geen betrouwbare gegevens bekend.

Over stroopen en daarbij gebruikte middelen werd niets gerapporteerd.

Boschdistrict Noord-Bandoeng (1934). Omtrent overtredingen van de jacht- en dierenbeschermingsordonnantie kwamen geen processen-verbaal of rapporten van het personeel binnen. Aangezien voor het jagen in dit boschdistrict geen vergunning van den Resident noodig is, is de contrôle op de jagers lastig. Dit, gevoegd bij de geringe belangstelling voor dit vraagstuk bij het boschpolitie personeel, is oorzaak, dat eventueel begane overtredingen niet worden opgemerkt. De wildstand is over het algemeen gering. Slechts in de bosschen van de particuliere landen Tjiwaroe en Pamanoekan en Tjiasemlanden komt nog grof wild voor. In het bijzonder op de P. en T. landen wordt een zeer scherpe contrôle uitgeoefend; alleen het eigen personeel krijgt daar een jachtvergunning.

In het Regentschap Tjiandjoer werden afgegeven 66 jachtacten, waarvan 53 A-acten; verdere gegevens zijn niet bekend.

Boschdistrict Garoet (1934). Het Natuurmonument Telaga Bodas werd opnieuw afgebakend (verkleind). Naar verluidt werd aan de Regeering een nieuw aanwijzingsbesluit aangeboden; dit kwam echter in verslagjaar nog niet af.

Een poging, ingesteld om het erfpachtsperceel Leuweung Santjang tot het vrij staatsdomein terug te brengen, hetwelk een uitgave van f 20.000 zou hebben gevergd, had geen succes. Gevreesd wordt, dat de Cultuur Mij. Telaga Patengan een groot deel van het door haar prijsgegeven erfpachtsperceel Gn. Santjang wel weer terug zal krijgen. Dit moet ten eerste betreurd worden, aangezien tengevolge van een en ander de vorming van een wildreservaat in Zuid-Oost Garoet, waarvoor zulk een unieke gelegenheid bestaat, vrijwel onmogelijk wordt gemaakt.

Het aantal bantengs, voorkomende te Batoesoeraji — Leuweung Santjang — Goenoeng Santjang, kan nog op circa 150 stuks geschat worden. De bantengtroepen in Goenoeng Santjang vertoonen een overmaat van stieren, hetgeen een aanwijzing kan zijn, dat in dit gebied nog steeds koeien en kalveren worden weggestroopt.

Ondanks alle pogingen, gedaan tot bescherming der hier voorkomende herten, die met uitroeiing worden bedreigd, vermeederen deze dieren zich in den Zuid-Oost hoek van Garoet vrijwel niet. Aangezien het wettig afschot dit jaar tot slechts enkele exemplaren beperkt bleef, wijst ook dit in de richting van clandestiene jacht.

De stand der muntjaks is momenteel goed te noemen, evenals die der pauwen. Vermoedelijk bevinden zich in de onderhavige streek nog een tiental koningstijgers, welk aantal ongetwijfeld veel te groot is voor den wildstand ter plaatse. Afschot van een zestal exemplaren moet ten eerste gewenscht worden geacht, daar dit groote aantal tijgers van ongunstigen invloed moet zijn op den hertenstand. Het is verheugend, dat de herten zich in het Boengboelangsche (Tjondong) goed vermeederd hebben.

Een ingesteld onderzoek naar het voorkomen van badaks had tot resultaat, dat ten eerste betwijfeld wordt of deze diersoort, die tot voor kort (in 1927) in dit Regentschap nog door een 6-tal exemplaren was vertegenwoordigd, hier thans nog wel voorkomt.

Dank zij de groote belangstelling van den nieuw opgetreden Assistent-Resident voor de faunabescherming, werd aan vele misstanden (wij denken hierbij aan het ongemotiveerd afschieten van bantengs op ondernemingen in 1933) een einde gemaakt. Gebrek aan voldoende politie is oorzaak, dat vooral de herten en muntjaks nog al van clandestiene jacht, vooral die uitgeoefend door inlandsche stroopers, te lijden hebben gehad.

Als verheugend feit moge vermeld worden de aanneming door den Regentschapsraad van een verordening betreffende het verzamelen van schildpadeieren, waardoor de met uitroeiing bedreigde groote

zeeschildpad, althans in dit Regentschap, weer eens een kans gegeven wordt. Het visschen met vischvergift, dat tengevolge heeft, dat alle vischbibit in de kali's gedood wordt, vindt hier helaas nog steeds op vrij groote schaal toepassing.

De handel in orchideeën is, naar het voorkomt, eenigszins aan het luwen.

Boschdistrict Cheribon-Tasikmalaja (1934). De nieuwe grens van het Natuurmonument Telaga Bodas, welke tot gevolg heeft, dat het gedeelte van dit natuurmonument, dat vroeger, abusievelijk, in het Regentschap Tasikmalaja was gelegen (en waarin zich o.a. een badplaats bevindt), als zoodanig opgeheven wordt, kwam in verslagjaar gereed. Het nieuwe aanwijzingsbesluit kwam echter nog steeds niet af.

Een belangrijke verbetering in het beheer der Natuurmonumenten en Wildreservaten mag verwacht worden naar aanleiding van het Besluit van den Dir. van het Departement van Economische Zaken, waarbij dit beheer aan den Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van het Boschwezen werd opgedragen (Besluit E.Z. dd. 28 September 1934 No. 10061/A.Z.).

Tijdens verslagjaar werd het schiereiland Panandjoeng, dat tot nu toe slechts boschreserve was, doch reeds als wildreservaat werd beschouwd, officieel wildreservaat. In verslagjaar werden slechts een bastaard bantengstier en een oud, zeer lastig varken, afgeschoten. Uitgezet werd één jonge, mannelijke owa (gibbon) afkomstig uit Zuid Garoet. Overigens werd ten aanzien van dit reservaat een werkplan opgemaakt. In het Jaarverslag onzer Vereeniging over 1934 werd een bijdrage geschreven over het onderhavige terrein, waarnaar verwezen moge worden (pag. 55 tot 59, Jaarverslag 1934).

De afbakening der Rawa Tjipanggang kwam gereed, het aanwijzingsbesluit kwam echter nog steeds niet af. (Dit geschiedde in Februari 1935).

Alhoewel reeds in 1933 door de Regeering in den Volksraad verklaard werd, dat 's Lands in stand te houden bosschen wel degelijk voor de jacht kunnen worden gesloten uit overwegingen, de bescherming van den wildstand ten doel hebbende, werd in verslagjaar geen enkel wildhoutbosch aangewezen als te vallen onder art. 67 der Boschverordening. Aan de bevolking werd steeds toegestaan, te „moro” op wilde zwijnen, indien deze schade aan de cultuurgewassen toebachten, echter steeds onder toezicht van boschpolitie-beambten. In enkele gevallen gingen de jachtpartijen dan niet door, omdat de op den achtergrond aagerende Chineezzen van het toezicht van het boschpolitie-personeel niets moesten hebben. In het afgelopen jaar werden slechts 2 bantengstieren gedood en 1 gewond, alles op legale wijze. De herten en kidangs verging het slechter. Evenals in vorige jaren werd hierop vrijwel uitsluitend gejaagd door aas- of dengdengjagers, die de kosten hunner jachtacte er niet alleen uit wilden halen, doch er bovendien nog een winstje op wenschten te maken.

Gevallen, waarin een enkele jager in één jachtseizoen een 15-tal herten en een 20 kidangs vermoordde, zijn niet zeldzaam. Limiteering der jacht op dit wild is dan ook uitermate gewenscht. Overtredingen der jachtwetten kwamen veelvuldig voor; zij beperkten zich echter hoofdzakelijk tot vogeljacht in gesloten jachtijd en varkensjacht met vuurwapens zonder jachtacte. Een hoogst onaangename zaak blijft het doodjagen van kidangs met behulp van honden waartegen men helaas aan de hand van de huidige jachtwetgeving niets kan doen. Van den Assistent Resident van Tasikmalaja werd inzake de wildbescherming zeer veel medewerking ondervonden, hetgeen een duidelijk merkbaren gunstigen invloed had. Door dezen ambtenaar werden in het jachtjaar '34—'35 862 jachtacten afgegeven, waarvan 847 A-acten, terwijl de Ass. Resident van Cheribon er 81 afgaf, waarvan 55 A-acten.

In het Indramajoese wordt elk jaar zeer veel op herten en bantengs gejaagd, ook door personen uit Cheribon. Het geringe aantal C- en D-acten kan, — het behoeft uiteraard niet zoo te zijn —, een aanwijzing vormen, dat aldaar zeer veel clandestien wordt gejaagd.

De laatste nog in het Regentschap Tasikmalaja voorkomende badak (*Rhinoceros sondaicus*) werd in Februari van verslagjaar ten bate van het Zoölogisch Museum buitgemaakt, uit vrees, dat dit dier, dat voor de instandhouding der soort toch geen waarde meer had, daar het volkomen solitair leefde en niet meer in contact kwam met andere dieren van zijn soort, voor de wetenschap verloren zou gaan. De bantengstand ging goed vooruit, waartegenover echter een groote achteruitgang van de hertenstand staat, terwijl ook de kidangs het zeer zwaar hadden te verduren. Gevreesd moet worden, dat de herten hier geheel zullen verdwijnen.

Het optreden te Tasikmalaja van een Assistent Resident, die zelf geen jager is en veel gevoelt voor de Natuurbescherming, had een merkwaardigen invloed op de wildschade, welke plotseling sterk verminderd scheen. Verzoekschriften om gratis banteng- en hertenacten kwamen dan ook niet meer binnen. Vernomen werd, dat deze dieren, zoo zij al eens gevaarlijk voor den aanplant mochten zijn, thans op andere wijzen verdreven konden worden, hetgeen plotseling wonderwel scheen te gelukken. Vermelding verdient, dat een administrateur, die steeds getracht heeft de bantengs op andere wijze te verdrijven, dan door er op te schieten, veel succes had met het leggen van kadavers (b.v. van varkens of andere schadelijke dieren) op de bantengwissels (paden). Dit wild meed die omgeving dan langen tijd, totdat het kadaver geheel verteerd en absoluut reukeloos geworden was.

In verslagjaar werd evenals in vorige jaren een levendige handel in orchideeën gedreven (voornamelijk anggrek boelan). De handelaren verstrekken voorschotten en zenden de bevolking de bosschen in. Zooals het bijna steeds gaat wanneer de handel zich op een na-

dan ook niet door den dienst van het Boschwezen worden uitgeoefend. Een en ander moet worden overgelaten aan het plaatselijk Binnenlandsch Bestuur en vooral aan de militaire patrouilles.

Boschwezen (1935). Omtrent de begroeiing en wildstand van de *Rafflesia* natuurmonumenten in Serbodjadi is niets bekend. Ook van het wildreservaat Goenoeng Löser is hoegenaamd niets bekend, aangezien daar geen personeel van het Boschwezen is geplaatst.

Een kort geleden in het *Rafflesia*-Nm. gezonden militaire patrouille vond enkele *Rafflesia*'s.

Een in de eerste helft van 1935 uitgezonden patrouille onder Luitenant SCHEEPENS vernielde een aantal neushoorn-vallen van de bevolking op plaatsen, waarvan de Commandant veronderstelde, dat ze ongeveer binnen het wildreservaat Gn. Löser konden liggen. Van dit terrein bestaan alleen enkele patrouille kaarten, het wildreservaat werd slechts met een lijn op een oude kaart van 1913 aangegeven, zoodat er, — althans in Gn. Löser, behalve wanneer men op den top van dezen berg zit, waar nog nooit iemand geweest is —, meestal geen sprake van is, dat men op het terrein kan zeggen of men zich binnen dan wel buiten het wildreservaat bevindt. Overigens schijnt er nog wild genoeg te zijn, zooals orang-oetans, neushoorns, berggeiten en herten. In Februari 1935 wandelde een neushoorn het militaire bivak Kongkè (Blangkedjeren-Koetatjane) binnen en moest worden neergelegd. Binnen een uur was het geheele beest verdwenen; de marechaussee en de bevolking hadden hem in mootjes gehakt. Enkele stukken werden gegeten, de rest werd uitgekookt voor het vet, dat als obaat op brandwonden enz. hoog in aanzien staat. Tijgers zijn er ook veel. Een op een brug verongelukt pakpaard van den Opperhoutvester was binnen 3 dagen uit het ravijn, waarin het was gevallen, weggehaald. Het geheele gebied is één ononderbroken oerwoud.

Jacht in de Gajoe Landen. De heer P. F. W. ENGELSE te Sabang vestigde de aandacht van de Vereeniging op overtredingen van de Jacht- en Dierenbeschermingsordonnanties, die hij tijdens een verblijf van medio Mei tot medio Juni in de buurt van Takengon meemaakte. Menschen uit andere gewesten komen daar, zoo schrijft hij, en schieten en jagen naar hartelust, zonder zich om vergunning of jachtverbod te bekommeren. Zoo kwamen er twee jonge planters uit het Bila'sche, die niet eens een vergunning hadden om hun geweer te vervoeren, doch links en rechts schoten en jaagden. Zij stootten op een kleine kudde olifanten, waarvan het laatste mannetje door hen werd neergelegd, terwijl een koe (met een jong van enkele maanden) dusdanig in den buik werd verwond, dat ook die gedood moest worden. De heer ENGELSE had alle redenen aan te nemen, dat zij nog veel meer onheil in de kudde hebben aangericht. Door een inwoner van Takengon worden volgens hem het geheele jaar door herten en kidangs geschoten, waarvan het vleesch tot dendeng wordt verwerkt en op den pasar wordt verkocht. Reeds nu krijgen de kleinlandbou-

wers veel last van varkens, omdat het aantal tijgers belangrijk gereduceerd is. De heer ENGELSE meent, dat, als niet strenger wordt opgetreden, de wildstand binnen niet al te langen tijd zijn ondergang tegemoet gaat.

Bij den Gouverneur van Atjeh, wien afschrift van de klacht van den heer ENGELSE werd gezonden, werd er door ons op aangedrongen, dat voorzoover mogelijk de veldpolitie extra geattendeerd zou worden op deze overtredingen. De Controleur van Takengon schreef dienaangaande, dat hij sinds zijn optreden te Takengon doende was geweest, zooveel als in zijn macht lag, de ongemotiveerde jacht aan banden te leggen. Hij kende den gesignaleerden inwoner van Takengon, wien hij al zijn laatste waarschuwing gegeven had. Van de gesignaleerde olifantenjacht (de RADJA ILANG, Zelfbestuurder van Boekit, had vergunning gegeven om één solitair te schieten, die zich voortdurend in de buurt der kudde ophield) had hij een maand na datum bericht ontvangen. Hem was ook bekend, dat de Radja de tanden had gekocht voor f 15,—. Hij had den Radja dan ook reeds onderhouden over deze zaak.

Van een andere jachtpartij kreeg hij ook te laat bericht om te kunnen informeren naar de jachtvergunningen; dit was uitsluitend een jacht op kapitale herten, waardoor geen uitroeiing gevreesd behoeft te worden.

De Controleur, de heer SCHOLS, schrijft verder, dat men naar zijn meening in Takengon onvoldoende op de hoogte is der jachtvoorschriften. Door vele gesprekken met diverse personen heeft hij daaraan meerdere bekendheid gegeven. Het verdient z.i. aanbeveling, rustig op te treden en langzamerhand de menschen te doordringen van hun desbetreffende plichten. Hij zelf zal steeds op de jachtvoorschriften blijven toezien, voorstander als hij is van natuurschoon en beperking der jacht. Hij verzocht daarom den Gouverneur van Atjeh, hem toe te staan, voorshands de noodige soepelheid te mogen betrachten bij het ten uitvoer leggen der geldende voorschriften, een standpunt waarmede wij ons kunnen vereenigen.

Wij zijn den heer ENGELSE dankbaar, dat hij zich geroepen voelde de Vereeniging in kennis te stellen met zijn ondervindingen in de wildrijke Gajoelanden, waar de dierenbescherming nog in de kinderschoenen staat, hetgeen de controleur bevestigde. Wij zijn er van overtuigd, dat indien er in dat schoone gewest bij Binnenlandsch Bestuur meerdere personen waren als de heer SCHOLS, dat dan langzaam maar zeker de naleving der natuurbeschermingsordonnantie tegemoet zou kunnen worden gezien.

Wij hopen dat onze leden in de Buitengewesten, — waarvan er helaas nog veel te weinig zijn —, bij het aantreffen van toestanden, zooals door den heer ENGELSE geschetst, ons hiervan steeds zoo spoedig mogelijk op de hoogte zullen stellen.

Vloedboschnatuurmonument in Noord-Sumatra. Door den Opperhoutvester van Atjeh en Onderhoorigheden zal binnenkort een

onderzoek worden ingesteld naar de mogelijkheid, een vloedbosch-natuurmonument in het leven te roepen langs de Westkust van Atjeh. Het ligt in de bedoeling, een ongerept stuk vloedbosch langs de kust te reserveeren, hetgeen in Noord-Sumatra nu reeds zeer moeilijk schijnt te zijn. Wel is in het Aroebaai-complex nog een stuk secundair bosch te reserveeren, doch dit wordt minder geschikt geacht. In ieder geval zal eerst het onderzoek van den Opperhoutvester worden afgewacht.

T a p a n o e l i.

Boschwezen (1934). De grens van het hier liggende Natuurmonument Dolok Saoet verkeerde in verslagjaar nog in behoorlijken staat, zoodat daaraan niets behoefde te worden gedaan.

De boschreserve Dolok Sembilin komt in aanmerking om aangewezen te worden als wildreservaat. In dit gebied komen o.a. neushoorns, olifanten, orang-oetans, neushoornvogels, siamangs en andere zeldzamere diersoorten voor, wier instandhouding hier met weinig onkosten mogelijk zou zijn. Aangezien deze dieren zich practisch nimmer buiten de boschreserve begeven, bezorgen ze de omwonende bevolking geen overlast.

S u m a t r a ' s W e s t k u s t.

Boschwezen (1934). Een verhoogde werking van de Piek van Korintji werd geconstateerd, terwijl tevens het verdwijnen van het kratermeer wordt gemeld.

Langs het Natuurmonument Anaikloof was een wegverbetering noodzakelijk, waardoor de grens plaatselijk enkele meters naar binnen zal moeten worden verlegd.

Omtrent de werking in de practijk van de Jacht- en Dierenbeschermingsordonnantie en -verordening, werd een advies ingediend bij den Resident.

O o s t k u s t v a n S u m a t r a.

Boschwezen (1934). Het filiaal van 's Lands Plantentuin te Sibolangit werd in 1934 bij Besluit van het Zelfbestuur tot Natuurmonument aangewezen. Het verpachten der vruchtboomen en het sprokkelen van hout is sindsdien verboden.

Ernstige beschadigingen hadden aan het Natuurmonument Tinggi Radja niet plaats. De kalkterrassen leden, zooals altijd, door het vrij geregelde bezoek, doch ze herstelden zich als gewoonlijk zeer snel. De grenzen werden goed onderhouden.

Gedurende verslagjaar is men begonnen, een weg aan te leggen van Negeri Dolok naar Maroeboen. Het tracé werd langs het Natuurmonument Tinggi Radja gelegd. Hoewel de voltooiing van dezen weg nog wel eenigen tijd op zich zal laten wachten, kan de

verwachting worden uitgesproken, dat het natuurmonument in de toekomst gemakkelijker bereikbaar zal zijn, waardoor het bezoek zal toenemen.

De steenen beelden van het Natuurmonument Batoe Gadjah werden gedurende verslagjaar geheel schoon gemaakt. Een Batakker legde in de Bah Sipinggan, welke door het Natuurmonument loopt, een stuwdam. Hiervan werd proces-verbaal opgemaakt en beklagde werd veroordeeld tot betaling van een boete van f 12,—. Tevens werd hem opdracht gegeven den stuwdam weder te verwijderen.

De grenzen werden gedurende verslagjaar geregeld onderhouden.

Gedurende verslagjaar werd in het Natuurmonument Lau Deboek² eenmaal een beschadiging geconstateerd, nl. het leggen van een ladang binnen het Natuurmonument. Beklaagde werd veroordeeld tot een boete van f 10,—. Verder werden de grenspalen No. 13 t/m 17 en 19 gestolen, terwijl de pilaar E 32 werd stukgeslagen. De zaak werd aan den Controleur gerapporteerd en de materialen door het Boschwezen vernieuwd. De grenzen werden voortdurend onderhouden. Het dient hier vermeld te worden, dat deze beschadigingen niet voortkwamen uit gebrek aan bewaking, want het Natuurmonument wordt minstens enkele malen per maand gecontroleerd, maar uitsluitend verband houden met verbaliseringen wegens clandestiene ontginningen in de Boschreserve Sibajak. Sinds deze kwestie onder de aandacht is gebracht van Bestuur en Politie, zijn ook van die zijde strenge maatregelen getroffen ter voorkoming van dit kwaad.

Bij Besluit van het Zelfbestuur van Bilah van 17 October 1934 No. 390, werd een terrein, waarop een voorover hellende rots, de zoogenaamde „Batoe-Ginoerit” voorkomt, tot Natuurmonument verklaard.

Boschwezen (1935). Het Natuurmonument Sibolangit verkeert in goeden staat; alleen treedt in het vroeger aangelegde deel (de oude Plantentuin) sterke verwildering op, omdat er geen gelden voor onderhoud beschikbaar zijn. Kleine beschadigingen kwamen voor door aankap van bamboe en hout door de bewoners van den aangrenzenden Politiepost (!!). Dit werd den Ass. Resident ter kennis gebracht met verzoek, maatregelen daartegen te willen treffen. De definitieve afbakening, waarbij in hoofdzaak de grenzen van het oude areaal van den Plantentuin gevolgd worden, begon in October en zal vóór ultimo verslagjaar gereed zijn.

Het Natuurmonument Batoe Gadjah werd geregeld bewaakt, grenspalen en toegangswegen werden onderhouden. Doordat voor onderhoud van het monument geen fondsen beschikbaar zijn, is dit langzamerhand weer sterk verwilderd door gras en boomgroei. De meeste beelden zijn zodoende moeilijk of in het geheel niet meer te herkennen. Voor 1936 zullen voor het schoonhouden gelden worden

aangevraagd. De heer G. L. TICHELMAN schreef een artikel over den Batoe Gadjah in De Aarde en haar Volken, 1935, p. 69—70.

Het Nm. Tinggi Radja werd eveneens bewaakt en onderhouden. Beschadigingen kwamen niet voor. Het zich verplaatsen der warme bronnen, zoo typisch voor deze formatie, maar sinds enkele jaren niet meer plaats vindend, kon in verslagjaar wederom worden geconstateerd. Van plannen tot wegeaanleg, vorig jaar gerapporteerd, werd dit jaar niets naders meer vernomen.

Het Nm. Lau Deboek² werd eveneens geregeld gecontroleerd. Beschadigingen van grensstenen, in 1934 zoo veelvuldig gerapporteerd, kwamen ook in verslagjaar wederom voor, hoewel in mindere mate. Het Bestuur nam bijzondere maatregelen om dit kwaad te beteugelen. De toegangsweg naar het meertje werd door het Bestuur verbeterd en uitgebouwd. De geruchten, dat er particuliere plannen bestaan, om het meertje aan te vragen voor medicinale exploitatie, vonden tot heden geen officieele bevestiging.

Andere gegevens. Het zwavelmeertje Lau Deboek² verkeert in goeden staat en wordt geregeld door vele toeristen bezocht.

In het Landschap Koealah werden de noodige maatregelen getroffen om te komen tot aanwijzing van een natuurmonument, genaamd „Liang Balik”.

In Simeloengoen zal binnen afzienbaren tijd vermoedelijk een wildreservaat worden gesticht (in de Simbolon-boschreserve). In het algemeen is de wildstand in dit gewest, waar steeds sterk wordt gelet op de cultuurbelangen, zeer achteruit gegaan.

Concordant aan de Dierenbeschermingswetgeving van 1931 zijn voor de verschillende landschappen in dit gewest Zelfbestuursverordeningen in het leven geroepen.

De jacht is van weinig belang. Tijgers komen hier nog veelvuldig voor en sporadisch eveneens olifanten en neushoorns. In de onderafdeeling Bagan Si Api² en Selat Pandjang wordt geregeld jacht gemaakt op krokodillen, slangen en varanen, waarvan de huiden door een plaatselijken opkoper worden opgekocht. Het vangen van dieren door de Inheemsche bevolking door middel van klemmen en vallen wordt zooveel doenlijk tegengegaan, aangezien dit aanleiding geeft tot dierenmishandeling.

De jacht is in dit gewest niet gebonden aan bepaalde tijden. *Riouw en Onderhoorigheden.* Door het Landschap Indragiri werden bij Zelfbestuursbesluit van 31 Maart 1932 No. 56 en voor de Koeantandistricten bij dito Besluit dd. 10 April 1932 No. 8 de Dierenbeschermingsordonnantie Staatsblad 1931 No. 134 en 266 en de Jachtverordening Staatsblad 1931 No. 133 en 265 door een concordante regeling van toepassing verklaard op Zelfbestuursonderhoorigen.

Olifanten en neushoorns komen nog vrij talrijk voor in de Afdeling Indragiri. Handhaving van de betreffende bepalingen is in

verband met de uitgestrektheid van het gebied en de geringe politiesterkte niet wel mogelijk.

De jacht beperkt zich vrijwel tot die ter bescherming tegen wildvraat aan bevolkingsaanplantingen. Deze jacht geldt hoofdzakelijk wilde zwijnen, apen en beren. Voor zoover de bevolking over contanten beschikt, bedient ze zich van vergif. Voor aankoop en distributie hiervan verleent het Bestuur zijn tusschenkomst.

Gedurende verslagjaar werd door het Bestuur één vergunning verleend voor de jacht op volwassen herten en kidangs, daar deze dieren veel schade aanrichtten aan den jongen padi-aanplant. Het jachtseizoen is beperkt tot de maanden Mei en September.

D j a m b i.

Boschwezen (1934). Aangenomen kan worden, dat in den toestand van het Natuurmonument Oeloe Tiangko, gelegen in de onderafdeeling Bangko, geen verandering is gekomen, zulks met het oog op de afgelegen ligging en door de groote vrees der bevolking om daar binnen te gaan.

Andere gegevens. De jacht is hier van geen beteekenis.

Een enkele maal wordt de hulp ingeroepen van een militaire jachtpatrouille voor het verjagen van kudden olifanten, die schade aanrichten aan de bevolkingsaanplantingen en aan de wegen.

Dit jaar werden enkele tijgers neergelegd. Eenmaal werd een geval van menschenroof door een tijger, gemeld.

Op olifanten, neushoorns en wilde geiten wordt hier niet gejaagd. De geldende bepalingen van de Dierenbeschermings- en Jachtwetgeving zijn overigens door de groote afstanden moeilijk in toepassing te brengen.

In de onderafdeeling Saroelangoen komen nog kudden olifanten voor van 30 tot 40 stuks, de neushoorn is echter schaars.

De jacht was in het afgelopen jaar van zeer weinig beteekenis; daar de huiden van krokodillen en slangen niet meer werden gevraagd, werd op deze dieren weinig jacht gemaakt. Op herten mag slechts worden gejaagd met een vergunning gedurende de maanden April/October.

Door varkens wordt wel eens flinke schade aangericht; door middel van vergif wordt door de bevolking daartegen opgetreden. Zoo nu en dan worden door de bevolking strikken en netten geplaatst voor het vangen van herten, kidangs en dwergherten. Dit komt echter niet veelvuldig voor.

De instelling van een wildreservaat in aansluiting op dat in Benkoelen, Palembang en Sumatra's Westkust is in behandeling.

Men zie tevens het geïllustreerde artikel over het *Wildreservaat Berbak* door E., hetwelk elders in dit jaarverslag is opgenomen en een beeld geeft van den omvang en inventaris van dit gebied.

Andere gegevens. De neushoorn is hier zeldzaam, doch olifanten komen nog talrijk voor. De desbetreffende dierenbeschermingsbepalingen worden door Bestuur en Politie naar behooren gehandhaafd, zij het ook, dat zulks door de sterk geaccidenteerde en met oud bosch bedekte terreinen zeer bemoeilijkt wordt.

De jacht is hier niet van overwegende beteekenis. De bevolking jaagt hoofdzakelijk met voorlaadgeweren en op onbepaalde tijden; ook wordt gebruik gemaakt van strikken, netten en valkuilen.

De Resident bepaalde, dat vergunningen voor de jacht op olifanten slechts zullen worden afgegeven voor volwassen mannelijke exemplaren, tot een in elke vergunning te vermelden aantal en wel voor de maanden Januari tot en met Juni. De vergunningen voor de jacht op herten, kidangs en kantjils zijn gedurende het geheele jaar geldig.

Aan de Afdeeling-chefs van dit gewest werd bekend gemaakt, dat, indien bij de wet beschermde dieren de te velde staande gewassen vernielen, het den eigenaren geoorloofd is, om hier tegen op hun bouwvelden en erven op te treden zonder nadere vergunning.

Op daartoe strekkend verzoek wordt een militaire jachtpatrouille uitgezonden ter verdrijving van kudden olifanten, die schade aanrichten aan de bevolkingsaanplantingen en aan ondernemingen, echter met dien verstande, dat maximaal één volwassen mannelijke olifant per kudde mag worden neergelegd.

Het jagen door middel van zoeklicht of door het afbranden van terreinen is verboden. Door middel van fuiken, vallen en haken vangt men krokodillen, varanen en slangen, die in den handel worden gebracht.

Lampongsche Districten.

Boschwezen (1934). Plannen om te geraken tot de instelling van een wildreservaat op den Tanggamoës, speciaal met het oog op de daar nog voorkomende éénhoornige badak (in Way Kambas en omgeving), verkregen nog niet den vorm voor een definitief voorstel.

Uitbreiding alang²-terreinen en jacht op herten in de Lampongsche Districten. De Resident der Lampongsche Districten heeft besloten (27 September 1935), om, waar t.b.v. de jacht op kidangs de terreinen veelvuldig worden afgebrand met als gevolg een sterke uitbreiding der alang²-terreinen en een verarming van den bodem, de (11) jachtvergunningen voor herten, kidangs en dwergherten in te trekken. Voorts werd het gebied in de marga Ketimbang, Onderafd. Telokbetong, ergo ook de streek om de Radjabasa, aangewezen als verboden terrein voor de jacht op deze dieren.

Olifantenjacht in de Lampongs. De heer G. F. R. DIETZ publiceerde in de Java-Bode van 30 Sept. en 1 Oct. 1935 onder den titel, „Tragedie in de rimboe”, een tendentius en onwaar bericht, geschreven voor het groote publiek. Met een opgesmukt verhaal over een

emotioneele olifantenjacht trachtte hij het medelijden van het publiek op te wekken voor de „arme bevolking”; een poging, alleen bedoeld om meer vrijheid te krijgen voor het roekeloos neerschieten van olifanten. Door het Dagelijksch Bestuur werd hiervan onmiddellijk werk gemaakt, daar het duidelijk was, dat de heer DIETZ, niettegenstaande hij daartoe geen vergunning had, naar de Lampongs was getrokken, met het plan, om olifanten te schieten. Door uitvoerige inlichtingen van bevoegde zijde was de heer HOGERWERF in staat, deze fraaie practijken te signaleeren. Door de schuld van den heer DIETZ — immers hij jaagde, niettegenstaande het verbod —, vond een inlander den dood. Wij wenschen in deze afschuweijke zaak geen verder commentaar te leveren. De uitvoerige documentatie van het geval ligt in ons archief.

Over het voorkomen van olifanten in de Lampongsche Districten. In aansluiting aan het bovenstaande willen wij, vooruitlopende op een uitvoerige naar wij hopen spoedig gereed zijnde verhandeling over den stand van het grove wild in de residenties Lampongs en Benkoelen door de heeren GROENEVELDT, RAPPARD en ROOKMAAKER, eenige mededeelingen doen over de interessante zaken, die laatstgenoemd lid onzer Vereeniging het Bestuur deed toekomen.

In de laatste 2 jaren is er in de Lampongs slechts 1 olifant geschoten; dat was een solitair te Gedong Dalem. Het dier werd gedood, omdat het voortdurend terug kwam en te lastig werd. Meerdere malen werd de veldpolitie erop uitgezonden, om olifanten uit aanplantingen te verjagen, hetgeen door schieten in de lucht, het maken van lawaai en het afsteken van voetzoekers een volledig succes had. De meest ervaren woudloopers taxeeren het totaal aantal olifanten op enkele honderden. Dit aantal is in den drogen tijd grooter dan gewoonlijk, omdat in dien tijd de dieren van hooger gelegen terreinen de vlakte opzoeken. Anderen zeggen, dat er telkenjare een trek plaats heeft van de Noordelijke streken naar het uiterste Zuiden van Zuid Sumatra. Alle jagers zijn het er over eens, dat de enorme achteruitgang van het aantal olifanten in de laatste 30 jaar heeft plaats gehad. Kudden van 100 en meer stuks zijn thans teruggevoerd tot 10—40.

Eenzelfde achteruitgang van het aantal olifanten, een onrustbarend verschijnsel, bestudeerde de heer ROKMAAKER ook in Atjeh. Bij vele ervaren jagers heerscht het geloof, dat schieten op olifanten als regel gevolgd wordt door groote vernieling; de dieren schijnen geïrriteerd te raken.

Schromelijke overdrijving heeft doorgaans plaats, ook wat de aangerichte schade betreft. Dit is den heer ROKMAAKER ettelijke malen gebleken, door, direct na een klacht, een onderzoek te doen instellen.

In de Res. Lampongs moet na aangerichte schade een ingevulde lijst ingezonden worden. Vanaf 28 Februari 1935 waren in totaal 37 van zulke lijsten in het bezit van den heer ROKMAAKER. Uit deze

Directeur van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel om de zoogenaamde „Padang Loewai”, gelegen in het Landschap Koetai, tot Natuurmonument te verklaren.

Dit voorstel ontmoette nergens bezwaar, daar de gronden voor landbouwdoeleinden volkomen ongeschikt waren, zoodat als resultaat het middenstuk ervan ter grootte van ongeveer 1080 ha bij Besluit van het Z.B. van het Landschap Koetai dd. 11 October 1934 No. 70/22 als zoodanig werd aangewezen. (Voor nadere gegevens zie jaarverslag 1929/1931 blz. 78-82. — Red.).

Door het Bestuur van de Ned. Ind. Vereeniging tot Natuurbescherming werd aan den Resident verzocht, in Borneo twee reservaten in het leven te roepen ter bescherming van o.a. neushoorns, orang-oetans, neusapen en bantengs, t.w. een in de onderafdeelingen Sampit en Kotawaringin en een gelegen in het Landschap Koetai. Aanbevolen werd daarbij zooveel mogelijk natuurlijke grenzen te willen aanwijzen. De toenmalige boschbeheerder deed daarop het voorstel tot aanwijzing van het Kotawaringin-reservaat, terwijl de bekende geoloog en Koetai-kenner Ir WITKAMP aangaf, waar z.i. het Koetai-reservaat zou moeten komen. De plaatselijke bestuursambtenaren en trouwens ook de in 1933 nieuw opgetreden boschbeheerder konden zich echter met deze zeer groot opgezette reservaten niet vereenigen, terwijl aan den eisch van een natuurlijke begrenzing in verband met het feit, dat de bevolking zich hier hoofdzakelijk langs de rivieren ophoudt, zeer moeilijk zou kunnen worden voldaan.

Daarop is evenwel van de zijde van den Directeur van 's Lands Plantentuin andermaal op deze kwestie teruggekomen, zoodat het plan opnieuw door de locale ambtenaren in studie werd genomen en door den houtvester advies werd uitgebracht over twee nieuwe, verkleinde wildreservaten in Zuid- en Oost-Borneo, waaromtrent echter nog geen eindbeslissing werd genomen.

Natuurmonument Padang Loewai. Het eerste Natuurmonument op Borneo. In het jaarverslag der Vereeniging over 1929—1931 werd op blz. 78-82 een kort exposé gegeven, om welke redenen een aanwijzing van dit gebied tot natuurmonument zeer gewenscht was. De gegevens hiervoor dankten wij aan de heeren WITKAMP en POSTHUMUS, die bedoeld terrein onderzochten. Naar aanleiding daarvan werd door het Hoofdbestuur op 28 October 1932 een voorstel ingediend. Van Dr WESTERMANN kregen wij nu een afschrift van het Besluit van het Zelfbestuur, dat reeds afgekomen was op 11 October 1934. Blijkbaar is de Regeering daarvan toentertijd niet in kennis gesteld. Als er één schaaap over den dam is, volgen er soms meer. Het ware zéér te wenschen, dat dit eerste natuurmonument op Borneo aanleiding moge zijn, hernieuwde pogingen in het werk te stellen, om de verschillende groote projecten voor dierreservaten, die tot nu toe meestal afstuitten op bezwaren van de betreffende Zelfbesturen, mettertijd aangewezen te krijgen.

Het betreffende besluit luidt als volgt:
No. 70/22-ZB-1934.

HET ZELFBESTUUR VAN HET LANDSCHAP KOETAI:

Overwegende, dat het als Padang Loewai aangeduide gedeelte van de hoogvlakte van Toendjoeng om zijn bijzondere flora in aanmerking komt als *natuurmonument* te worden bestemd, gelet op het schrijven van den Resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo van 27 September 1934, No. 3397/L/E, heeft besloten:

in het district Melak en het onderdistrict Damai, vroeger genaamd Njawatan (Afdeeling Samarinda, Onderafd. West-Koetai) als natuurmonument aan te wijzen:

een terrein met een oppervlakte van 1080 ha, gelegen op het Toendjoeng-plateau, begrensd als volgt:

ten W. en NW. door het voetpad Mantjimai-Djolek vanaf het snijpunt met de Sg. Pesing tot aan het snijpunt met de Sg. Nabah; ten NO. door de Sg. Nabah vanaf het snijpunt met het voetpad Mantjimai-Djolek tot aan het snijpunt met het voetpad Sekolakdarat-Laminkiai; ten O. door het voetpad Sekoiakdarat-Laminkiai vanaf het snijpunt met de Sg. Nabah tot aan het snijpunt met de Sg. Pesing; ten Z. en ZW. door de Sg. Pesing vanaf het snijpunt met het voetpad Sekolakdarat-Laminkiai tot aan het snijpunt met het voetpad Mantjimai-Djolek;

met bepaling dat dit terrein voortaan den naam zal dragen van *Natuurmonument Padang Loewai*.

Gedaan te Tenggarong, den 11den October 1934.

Het Zelfbestuur van het Landschap Koetai,
De Sultan.

Wildreservaat Koetai. Om verschillende redenen zal slechts een klein gedeelte ($\pm \frac{1}{8}$) van het terrein, zooals dit oorspronkelijk werd voorgesteld, tot wildreservaat gemaakt kunnen worden, zoodat zeer betwijfeld dient te worden of dit voldoende zal zijn voor het beoogde doel i.c. de instandhouding van enkele diersoorten, behoorende tot het grof wild.

Wildreservaat Sampit-Kotawaringin. Hoewel ook dit reservaat niet geheel conform het voorstel tot stand zal komen, daar zich vooral langs de rivieren en de kust reeds bevolking heeft gevestigd, kan toch binnenkort de aanwijzing van een zeer groot gedeelte worden tegemoet gezien. Zoowel de Resident als de Opperhoutvester der Zuider- en Ooster Afdeeling van Borneo hebben in deze aangelegenheid alle medewerking betoond; een woord van dank is hier dan ook zeker op zijn plaats. Dit reservaat werd voorgesteld voor de bescherming van orang-oetans, neusapen en bantengs.

Boekit Raja. Ook dit gebied, waarin de 2300 m hooge Boekit Raja zich bevindt, zal dank zij de medewerking van den Resident en den Opperhoutvester, spoedig gereserveerd worden. Er hebben zich reeds enkele kleine nederzettingen gevestigd, doch getracht zal worden deze (slechts enkele) gezinnen te doen verhuizen naar een plek buiten het te reserveeren gebied. Dit reservaat is speciaal gedacht voor de neushoorns, die er momenteel nog tamelijk veel voorkomen.

Andere gegevens. In verslagjaar werden 4 overtredingen der